

استاد ESTAD

ESKİ TÜRK EDEBİYATI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

[Journal Of Old Turkish Literature Researches]

E-ISSN: 2651-3013

Cilt: 5 Sayı: 2 Ağustos 2022

ss. 726-741

Makalenin Geliş

Tarihi

27/06/2022

Makalenin

Kabul Tarihi

25/07/2022

Yayın Tarihi

30/08/2022

RIFKÎ'NİN (ÖL. 1782-83) HAYATI, DİVAN'I VE EDEBİ KİŞİLİĞİ

İrem SÖNMEZ DEĞİRMENCİOĞLU¹

ÖZET

Rıfkî, 18.yüzyılda yaşamış bir divan şairidir. Hakkında en kapsamlı bilgileri veren Şeyhülislam Arif Hikmet'in Tezkire-i Şuarâ'sına göre Kilis'te dünyaya gelmiş, küçük yaşta babasıyla beraber Adana'ya göç ederek burada ilim tahsili ile meşgul olmuş ardından Mısır ve Anadolu'da seyahat ettikten sonra tekrar Adana'ya dönmüş ve h.1197/m.1789-83 senesinde orada vefat etmiştir. Vefatına Sürûri *Bekâda Hak ide Rıfkî fakîre in âmu* mısrayla tarih düşürmüştür. Rıfkî'nin elimizde bulunan tek eseri Divan'dır. Bu Divan, Balıkesir Mutasarrıf Ömer Ali Bey Yazma Eserler Kütüphanesi'nde 394 demirbaş numarasında kayıtlı şiir mecmuasının 84b-111b varakları arasında yer almaktadır. Divân'da 8 kaside, 22 kıta, 5 musammat ve 5 i Farsça olmak üzere toplam 87 gazel bulunmaktadır. Divânı'ndan yola çıkılarak, Rıfkî'nin Arapça ve Farsça'yı şiir söyleyecek kadar iyi bildiği anlaşılmaktadır. Çokça seyahat eden bir şair olan Rıfkî, bunu şiirlerine de yansıtmış ve gezip gördüğü yerler hakkında şehrengizler yazmıştır. Bunların dışında hiciv, tasavvuf, nasihat, naat, fahriye, rintlik, aşk-sevgili gibi konularla da şiir yazmıştır. 18.yüzyıl mahallileşme üslubu içerisinde değerlendirdiğimiz Rıfkî Divanı; şiirlerde yerli özellikler kullanılması, halk dili ile yazılması, sade, akıcı bir üslup benimsemesi, yer yer argoya, müstehcen öğelere yer vermesi ve gezip gördüğü yerleri dikkatle aktarması yönüyle dikkat

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eski Türk Edebiyatı, iremsonmez06@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-8972-0749

çekmektedir. Bu çalışmada Rıfkî'nin hayatı, bilinen tek eseri olan Divan'ı, Divan'ından ve kaynaklardan yola çıkarak edebi kişiliği hakkında bilgiler verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: 18.yy, Rıfkî, Rıfkî Divanı, Nazım Şekilleri, Edebi Kişilik.

RIFKÎ'S (D. 1782-83) LIFE, DIVAN AND LITERARY PERSONALITY

ABSTARCT

Rıfkî is a divan poet who lived in the 18th century. According to Şeyhülislam Arif Hikmet's Tezkire-i Şuarâ, about which we can obtain the most comprehensive information, he was born in Kilis, immigrated to Adana with his father at a young age and was busy with his education there, then traveled to Egypt and Anatolia and went back to Adana and died there in h.1197/m.1789-83. His death was dated by Sürûrî with the expression of '*bekâda Hak ide Rıfkî fakîre in âmu*'. The only work of Rıfkî we have is his Divan. This Divan is among the leaves 84b-111b of the poetry journal registered with the number 394 in the Balıkesir Governor Ömer Ali Bey Manuscripts Library. There are 8 qasidas, 22 stanza, 5 musammat and 87 gazel 5 of them are in Persian, in Divân. Based on his Divan, it has been determined that Rıfkî knows Arabic and Persian well enough to write poetry. Rıfkî, who is a poet who travels a lot, reflected this in his poems and wrote sehrengizs about the places he visited. Apart from these, he wrote poetry on topics such as satire, sufism, advice, naat, fahtiye, rintlik, love-beloved. The Rıfkî Divan, which we consider in the 18th century localization style; It draws attention in terms of using local features in poems, writing in folk language, using a plain and fluent style, and carefully conveying slang, obscene items and places he has visited. In this study, information about Rıfkî's life, his only known work, his Divan, his literary personality, and sources are given.

Keywords: 18th century, Rıfkî, Rıfkî Divanı, Forms of Prose, Literary Personality.

GİRİŞ

18.yüzyılda Osmanlı Devleti, eski gücünü kaybetmeye ve ekonomik olarak zayıflamaya başlamıştır. Bu nedenle Osmanlı Devleti, Batının bilim ve teknikteki başarısına yönelmiş ve Batı ile ilişkilerini arttırmıştır. Bu dönemde padişahlar ıslahat hareketleri başlatmış ve yeniliği halka yansıtmaya çalışmıştır. Fakat dönemin siyasi olayları ve Osmanlı insanının iç huzursuzluğu bu ıslahatların sürekliliğini etkilemiştir. Osmanlı Devleti'nin 18.yüzyılda yaşadığı siyasi, ekonomik ve sosyal olaylar edebiyat hayatını da etkilemiştir. Bu yüzyılda Osmanlı Devleti her ne kadar içerde ve dışarıda problemler yaşasa da sarayda, sanatçıyı koruyan, destekleyen,

cesaretlendiren, şiirden ve musikiden anlayan padişah ve devlet adamları vardı. Bu sayede edebiyat gelişmeye açık ve üretken olmuştur. Fakat artan siyasi olaylar, şairlerin padişahlardan istediği ilgiyi alamamasıyla sonuçlanmıştır. Bu sebeple bu dönem şairleri kasideden çok tarih düşürmüşlerdir. *“Bu yüzyıl edebiyatı, geçmiş dönemlerin edebi geleneğini esasta devam ettirmiş olmanın yanında bir takım değişikliklerin, yumuşamaların ve kırılmaların da meydana geldiği bir devir olmuştur. Gerek 18.yüzyılın, gerekse bütün Türk edebiyatının iki büyük şairlerinden Nedim asrın ilk yarısında, Şeyh G lib ise ikinci yarısında yetişmiştir. Nitelik bakımından bu iki şair seviyesinde olmamakla birlikte bu yüzyılda yetişen şair sayısı, nicelik olarak diğer asırlara nazaran verimlilik göstermiştir.”* (Beyhan 2021:10-11). Bu asırda şairlerde yenilik arzusu başlamıştır. Gerek şekil gerekse muhteva yönünden klasik edebiyatın katı kuralları esnetilmiştir. Tasavvuf, aşk, tabiat ve rintlik gibi klasik edebiyatın olmazsa olmazı konular bu yüzyılda da devam etmekle beraber şairler eserlerinde günlük yaşayışa, siyasi hayata, tekke ve medrese çekişmelerine, gerçekliğe, müstehcen söylemlere, argoya ve hicve de şiirlerinde sık sık yer vermişlerdir. 18.yüzyıl divan şiiri şekil ve muhteva yönünden klasik çizgilerin dışına çıktığı gibi dil ve üslupta da aynı değişimleri göstermiştir. *“Anlamdan ziyade sese önem veren, açık, tabii, zarif bir söyleyişe dayanan klasik üslup; bu üslup içinde kalmakla birlikte ses yerine anlamı (fikri) ön plana çıkararak tebliğ (hikemi, didaktik) üslup, anlamın ön plana çıktığı, girift ve yeni mazmunlarla yüklü muğlak, tasannulu söyleyişe dayanan bedii üslup (Sebk-i Hindi) ve konuşma diline ait deyişlerle yüklü, külfetsiz, açık bir söyleyişe yaslanan mahall /folklorik üslup, Son Klasik Dönem’in belirgin çizgileri olur.”* (Horata 2019: 38)

Klasik üslupta anlamdan ziyade sese önem verilir. Ahenkli söyleyiş, tasannudan uzak bir şekilde okuyucuya aktarılır. Bu üslupta şiirin daha ziyade dış boyutuyla ilgilenilir. Şarap, kadın, aşk, rintlik ve tasavvuf gibi konular işlenmiştir. Klasik üslubun bu asırdaki önemli temsilcileri Nahîfî (ö.1151/1738) ve Kâmî(ö.10 Zilka'de 1136/1724)'dir. Hikemi üslup 13.yüzyıldan itibaren kendini göstermiş olsa da akım olmaya 17.yüzyılda Nabi ile başlamıştır. *“Nabi'ye göre insan, dünya düzeni ile akıl düzeni arasında denge ve uyum sağladığı takdirde 'bilge' bir kişiliğe sahip olabilecektir.”* (Demirel 2009: 294)O nedenle bu üslup sestem ziyade düşünceyi esas alır. Bu anlayış ahlaki değerlere, iyi insan olmaya önem verilir. Şiirlerin insanlara doğru yolu göstermesi, anlam ve hikmetlerin açık bir şekilde okuyucuya iletilmesi hikemi tarzın özelliklerindedir. Koca Ragıb Paşa (ö.24 Ramazan 1176/8 Nisan 1763), Seyyid Vehbi (ö.1149/1736) hikemi üslubun bu asırdaki önemli temsilcilerindedir. Sebk-i Hindi üslubu ise anlam derinliğini esas alır.

Şairler hayal gücünü mazmunlarla derinleştirip az sözle çok şey anlatmak isterler. “Bu şiir üslubunda, insan ruhunun çektiği acılar ve ıstırap, şairlerin çekici bulup işledikleri ana konulardandır. Sebki Hind şiirinde üzüntünün, acının konu olarak önemli yer tutmasının, insanın hayal dünyasının ön plana çıkmasıyla yakından ilişkisi vardır.” (Babacan 2008: 137) Bu asırdaki Sebki Hindi üslubunun en güçlü şairi Şeyh Galib'dir. Ardından Sami(ö.1146/1734) ve Edib (ö.1161/1748) gelir. Şeyh Galib yazmış olduğu Hüsn ü Aşk adlı mesnevisiyle döneminde şekil ve ahenk yönünden büyük bir sıçrama yaratmıştır. Ele aldığımız Rıfkî'nin de içinde bulunduğunu düşündüğümüz mahall üslupta şairler, halk zevkine yaklaşmak istemiş ve şiirlerinde yerli konuları, insanların giyimlerini, dönemin aşk ve güzellik anlayışını, günlük olayları, âdet ve gelenekleri somut betimlemelerle birlikte Türkçe kelimeler ve Türkçe söyleyişlerle samimi bir dil kullanarak anlatmışlardır. Günlük konuşma diliyle yazılan şiirlerde yer yer argo tabirlere ve müstehcen öğelere rastlanır. 18. yüzyılda mahallileşme hareketini zirveye taşıyan isim şüphesiz Nedim'dir. “Şiirlerinde kullandığı deyim ve atasözleri, İstanbul Türkçesindeki zarif halk söyleyişleri mahallileşmenin karakteristik özellikleri olarak göze çarpar.”(Ezilmez 2019: 293) Bu üsluba Nedim'in şiirdeki özgünlüğü ve başarısı sayesinde Nedimane söyleyiş de denilmiştir.

RIFKÎ

Hayatı

Ârif Hikmet'in şuarı tezkiresinde tanıtılan Rıfkî, Kilis'te dünyaya gelmiş, küçük yaşta babasıyla beraber Adana'ya göç ederek ilim tahsiliyle meşgul olmuş; bir süre Mısır ve Anadolu'da seyahat ettikten sonra tekrar Adana'ya dönmüş ve h.1197/ m.1782-83 senesinde orada vefat etmiştir. Ölümüne Sürûrî 'Bekâda Hak ide Rıfkî fakîre in âmı h.1197/ m.1782-83' mısraıyla tarih düşürmüştür. Tezkirede Rıfkî'nin iğrenç görünüşlü, köse sakallı, karayağız, garip yüzlü, çok zeki, hafızası güçlü, âlim, erdemli ve çok öfkeli olduğundan yaratılışını hicve yatkın olduğu anlatılır. Ayrıca beş cüz miktarı Divanı'nın varlığından ve talik yazıyı iyi yazdığı için sürekli Divanı'nı yazmakla meşgul olduğundan bahsedilir. (Erdem 2014: 81) Adının Rıfkî olduğu ve Kilis'te doğduğu bilgisine ulaştığımız şairin doğum tarihi, ailesi ve çocukları ile ilgili tezkirelerde herhangi bir bilgiye ulaşılmamıştır. Yalnızca aile bireylerinden sadece küçük yaşlarda babasıyla beraber Adana'ya göç ettiğinden bahsedilir. (Erden 2014: 81) Bunların dışında divanındaki bir şiirinden hareketle “Rıfkî'nin İbrahim Halî redifli gazelinde; şeyhz dem, seyyidüm, sultanum diyerek seslenişinden, ilim tahsili yapan, ayrılık özlemine çektiği;

çevresindekilerin övgülerinden dolayı kendisiyle iftihar ettiği İbrahim Halil isminde bir oğlu olduğu sonucu çıkarılabilir:

”(Gülhan 2018: 87-88)

Şairin eğitim hayatı ile ilgili kaynaklarda yalnızca “Rıfki'nin babası ile birlikte Adana'ya göçtükten sonra ilim tahsiliyle meşgul olduğundan bahsedilir.”(Erdem 2014: 81) Rıfık 'nin elimizde bulunan Divan'ına baktığımızda Arapça ve Farsçayı şiir söyleyecek kadar iyi bildiği anlaşılmaktadır. Divan'ında bazı mısraları Arapça yazan Rıfki, aynı zamanda bir kasidesinin son beş beytini Farsça yazmış ve beş de Farsça gazel kaleme almıştır. Buradan Rıfki'nin iyi bir eğitim gördüğü sonucuna ulaşabiliriz.

(G.38)

(G.40)

(G.66)

Kaynaklarda “Rıfki'nin Adana'da ilim tahsiliyle meşgul olduktan sonra Mısır ve Anadolu'da seyahat ettiği”(Erdem 2014: 81) bilgisine yer verilir. Divan'ını incelediğimizde ise gezip gördüğü yerlerle alakalı tanıtıcı nitelikte şiirler yazmış olduğu karşımıza çıkar. Kahire, Kesdel, Kızıldağ, Tekfur, İstanbul ve

² Hattından, ben gamliya eziyetleri oku. Yazılan manada unutmama afeti yoktur.

³ Sevgili o kadar bana karşı uysal ve itaatkâr olmuş ki gömleğim bile beni kıskananların biri oldu.

⁴ Senin kulun (kölen), ihlas sahiplerinin öncülerindedir. (Arapça söz)

Konya için şiirler yazmıştır. Bunların yanı sıra Mısır, Bağdat, Adana ve Tarsus da Rıfkî'nin şiirlerinde geçen yer adları arasındadır. Buradan anlaşılacağı üzere Rıfkî çokça seyahat etmiş bir şairdir.

Bir gazelinde Kızıldağ⁵'in eşsiz oluşundan söz eder;

,

(G.72)

Tekfur⁷ adlı yerin güzelliklerini anlattığı bir gazeli vardır;

(G.56)

Konya'nın güzellerini ve doğal güzelliklerini anlattığı bir gazeli vardır;

,

,

(G.57)

⁵ Adana'nın Karaisalı ilçesine bağlı Kızıldağ Yaylası.

⁶ Adana'nın Karaisalı ilçesine bağlı Kızıldağ Yaylası.

⁷ Tekirdağ ilinin eski adıdır. Evliya Çelebi'nin bildirdiğine göre Tekfurdağı'dır. Burada övülen Tekfur'un Tekirdağ olması mümkündür.

Bir gazelinde Mısır'da bulunmaktan üzüntü duyduğunu ve kendini teselli etmeye çalıştığını görürüz;

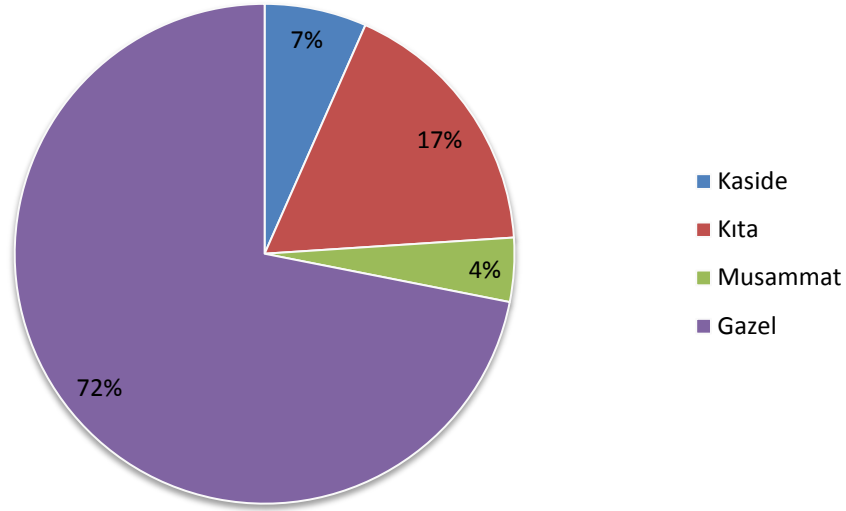
DİVANI

Rıfkî Divanı'nın tek nüshası, Balıkesir Mutasarrıf Ömer Ali Bey Yazma Eserler Kütüphanesi'nde 394 demirbaş numarasında kayıtlı olan Tacnâme adlı şiir mecmuasının içerisinde yer almaktadır. Eserin müstensihî Mehmed Naz f b. Ali Ezinev 'dir. Rıfkî Divanı ise bu mecmuanın 84b-111b varakları arasında yer almaktadır. Eser talik hattıyla yazılmıştır. Bu mecmuanın içinde biri harflerle ilgili diğeri de Usûl-ı Eş âr-ı Arabî başlıklı ikisi nesir, N î' Rıfkî, Meylî Mehmed, Rahmî, Hüznî, Edib, Fehîm, Fıtnat, Niyâzî, Feyzî ve Mehmed Raşid'e ait şiirler bulunmaktadır. En sonda da bir takvim ve bir manzum sözlük yer almaktadır. Elimizdeki Rıfkî Divanı'nda 8 kaside, 22 kıta, 5 musammat ve 5'i Farsça olmak üzere 87 gazelle beraber toplam 121 manzume bulunmaktadır. Divan, kasideler ile başlamakta ardından sırayla kıtalar, musammatlar ve son olarak da gazeller gelmektedir. Aşağıdaki tablo ve grafikte Divan'da bulunan manzumelerin nazım şekilleri ve Divan'daki şiir sayısına göre dağılımı verilmiştir.

Tablo-1 Rıfkî Divanı'ndaki Manzumelerin Nazım Şekilleri ve Divan'daki Şiir Sayısına Göre Dağılımı

Nazım Şekli	Manzume Sayısı	Divan'daki Şiir Sayısına Oranı (%)
Kaside	8	%7
Kıta	22	%17
Musammat	5	%4

Gazel	87	%72
-------	----	-----



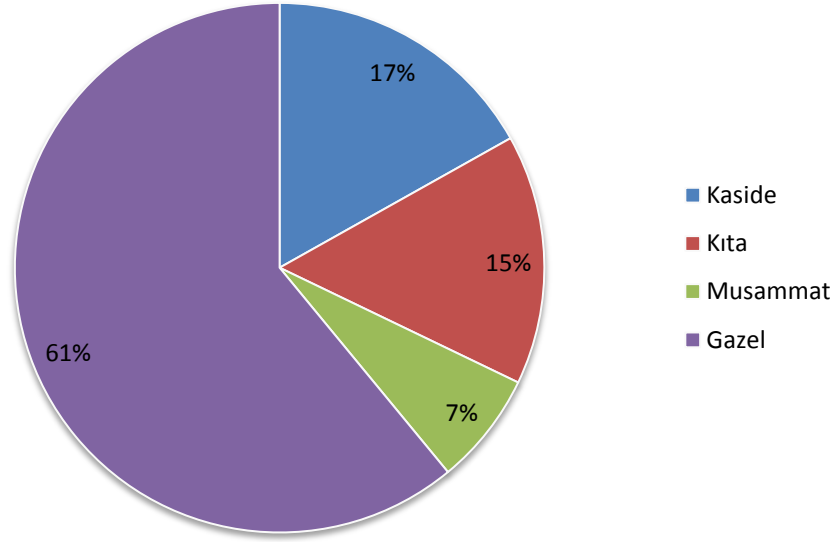
Grafik-1 Rıfkî Divanı'ndaki Manzumelerin Nazım Şekilleri ve Divan'daki Şiir Sayısına Göre Dağılımı

Yukarıdaki tablo ve grafikten hareketle Divan'da dört farklı nazım şeklinin kullanıldığını ve en çok kullanılan nazım şeklinin gazel, en az kullanılan nazım şeklinin ise musammatlar olduğunu söyleyebiliriz. Fakat manzumelerin mısra sayıları da en az manzume sayıları kadar önem arz etmektedir. Çünkü hangi nazım şeklinin Divan'da daha ağır bastığını söyleyebilmek için mısra sayılarını da bilmekte fayda vardır. Aşağıdaki tablo ve grafikte Divan'da bulunan manzumelerin, Divan'daki şiirlerin mısra sayılarına göre dağılımı ve oranı verilmiştir.

Tablo-2 Rıfkî Divanı'ndaki Manzumelerin Mısra Sayılarının Divan'da Bulunan Şiirlerin Mısra Sayılarına Göre Dağılımı

Nazım Şekli	Mısra Sayısı	Divan'daki Şiirlerin Mısra Sayısına

		Oranı (%)
Kaside	296	%17
Kıta	268	%15
Musammat	121	%7
Gazel	1070	%61



Grafik-2 Rıfkî Divanı'ndaki Manzumelerin Nazım Şekilleri ve Divan'da Bulunan Şiirlerin Mısra Sayısına Göre Oranı

Yukarıdaki tablo ve grafik doğrultusunda Rıfkî Divanı'nın gazel ağırlıklı bir divan olduğunu söyleyebiliriz. Bununla beraber kaside nazım şekli ile yazılmış 8 manzume bulunurken kıta nazım şekli ile yazılmış 21 manzume vardır. Fakat mısra sayılarına bakıldığında kasidenin Divan'da gazellerden sonra ağır basan ikinci nazım şekli olduğunu görürüz.

Kasideleri incelediğimizde 4 ve 7 numaraları kasidelerin şehrengiz, 3 numaralı kasidenin hiciv, 1,2,5,6 ve 8 numaraları kasidelerin ise methiye türüne ait olduğu tespit edilmiştir.

4 numaraları kaside Divân-ı Hümâyün'ın Çavuş Başı için yazılmış olup İstanbul şehrengizi niteliğindedir.

,

7 numaralı kaside ise Konya'nın Kadınhanı ilçesinde bulunan mesire yerine ait bir şehrengizdir.

3 numaraları kaside hiciv türündedir. Bu kasidede Kahire ve Kahire halkı eleştirilmiştir:

Diğer kasideler ise Yahya Efendi(k.1), Muhammed Big-Ebu Zeheb(k.2), Osman Efendi(k.5), Ahmet Efendi(k.6) ve Medrese-i Ahmer(k.6) için yazılmıştır. Diğer yandan kasidelerde en çok kullanılan aruz kalıbının fe ilâtün fe ilâtün fe ilâtün fe ilün olduğu belirlenmiştir.

Divan'da bulunan kıtaların 21'i ile tarih düşürülmüştür. Biri ise Cehle-zade'nin(?) ikiz çocuklarının doğumu için yazılmıştır. "*Rıfkî, en çok tarih*

manzumesini herhangi bir mimari yapının inşa veya tamiri münasebetiyle kaleme almıştır ki bu manzumelerin sayısı 14'tür. Bu mimari yapılar; medrese, derslane, misafirhane, köşk, cami, çeşme ve hücre gibi yapılardır.” (Batur, 2022: 153) Diğer kıtalarda ise Ahmet Efendi'nin öğretmen olması şerefine (1188), Yahya Efendi'nin müderris olmasına (1188), Yahya Efendi'nin medreseye atanması üzerine (1188), Rasih'in oğlu Mustafa'nın doğumuna (1183), Dülger-zade'nin vefatına(1184), Mustafa isimli bebeğin doğumuna (1183), Yahya Efendi'nin müderris olmasına (1183) ve Meyli Efendi'nin vefatına (1192) tarih düşürülmüştür.

Divan'da üçü murabba, biri muhammes ve biri müseddes olmak üzere toplam beş musammat bulunmaktadır. Bu musammatların tamamı aşıkane tarzda yazılmıştır. Divan'ın en hacimli kısmı olan gazeliyat bölümünde beşi Farsça olmak üzere toplam 87 gazel bulunmaktadır. Gazelerde en çok kullanılan aruz kalıbı fe ilâtün fe ilâtün fe ilâtün fe ilün'dür. Gazelleri konularına göre tasnif ettiğimizde methiye, hikemî, aşk-sevgili, şehrengiz, rintlik, dini-tasavvufî, naat, hiciv, fahriye ve mektup türleri karşımıza çıkar. Divan'da bulunan gazellerden 47 ve 96 numaraları olanlar musammat gazel, 116 ve 118 numaraları olanlar müselsel gazel, 117 ve 119 numaralı olanlar ise hem müselsel hem müzeyyel gazel özelliği taşımaktadır.

Rıfkî, Divan'ında toplam 14 farklı aruz kalıbı kullanmıştır. En çok kullanılan aruz kalıpları fe ilâtün fe ilâtün fe ilâtün fe ilün, mefâ ilün mefâ ilün mefâ ilün mefâ ilün ve mef ulü mefâ ilü mefâ ilü fe ulün'dür.

EDEBİ KİŞİLİĞİ

Şeyhülislam Arif Hikmet Bey'in tezkiresinde Rıfkî'nin “kemâl-i gazabından tab ı ehâciye mâ'il” (Erdem 2014: 81) (çok öfkeli olduğundan dolayı yaratılışı hicve düşkün) olduğu belirtilir. Gerçekten şairin divanında hiciv konulu şiirleri vardır. Bu şiirlerden hicve eğilimli bir karakterinin olduğu anlaşılmaktadır.

(G.85)

Rıfkî Divan'ında yer yer dini konulu şiirlere de rastlanmaktadır. Bu durum geleneğine uymak maksadıyla gerçekleşmiş olsa da onun dini ve tasavvufî konulara big ne kalmayan bir yönünün olduğunu da gösterir. Nasihat üslubuyla yazmış olduğu tasavvufî şiirlerinden örnekler vermek gerekirse, şu beyitleri anılabilir:

(G.104)

(G.52)

(G.70)

(G.61)

Rıfkî naat türünde tek bir şiir kaleme almıştır. Bu münasabetle Rıfkî'nin beklenenden daha az dini-tasavvufî şiirler yazdığını söylemek mümkündür:

(G.80)

Divan şairlerinin çoğu gibi Rıfkî'nin de kendisi ile iftihar ettiği beyitleri vardır. Hatta bir şiirinde kendisini söz meydanının Hayder-i Kerrâr'ı ilan etmiştir.

(G.55)

(G.76)

(G.93)

Rıfki'nin bazı ifadelerinden yola çıkarak kendi şiirini Baki'nin şiirine benzettiği ve Baki'den etkilendiği sonucuna ulaşabiliriz.

(G.75)

(G.103)

Bir gazelinin tamamı fahriyedir:

(G.91)

Mahallileşme akımının özellikleri içerisinde yer alan müstehcen söyleyiş Rıfki'nin şiirlerinde de rastlarız.

(Ms.34)

(G.43)

(G.48)

‘ ‘ ’ (G.68)

Lirik şiirleri de vardır:

(G.90)

(G.42)

Rıfkî şiirlerinde en fazla iktibas, telmih ve tenasüp sanatını kullanmıştır.

‘ ‘ ’ (G.44)

‘ ‘ ’ (G.71)

(G.114)

‘ ‘ ’ (G.80)

(G.77)

⁸her türlü yollardan' İnsanlar arasında haccı ilan et ki, gerek yaya olarak, gerek uzak yollardan gelen yorgun develer üzerinde sana gelsinler. (Hac, 22/24)

⁹ Eğer yüz çevirirlerse, bilesin ki biz seni onların üzerine bekçi göndermedik. Sana düşen sadece tebliğdir. Gerçekten biz insana katımızdan bir rahmet tattırdığımızda ona sevinir; ama elleriyle yaptıkları işler yüzünden onlara bir kötülük dokunursa, o zaman da insan pek nankördür. (Şürâ/42, 48)

¹⁰ Şair, bu mısradaki İnşirah Suresi 94/5, 6. ayete işaret ediyor.

(G.63)

SONUÇ

Bu çalışmada 18.yüzyıl şairi olan Rıfkî'nin, hakkında en kapsamlı bilgiyi edindiğimiz Şeyhülislam Arif Hikmet'in Tezkire-i Şuarasından ve Divan'ından hareketle hayatı, eseri ve edebi kişiliği hakkında bilgiler verilmiştir. Elimizde bulunan Divan, Balıkesir Mutasarrıf Ömer Ali Bey Yazma Eserler Kütüphanesi'nde 394 demirbaş numarasında kayıtlı Tacnâme adlı şiir mecmuasının 84b-111b varakları arasında yer almaktadır. Rıfkî; devrinin orta seviyeli bir şairidir. Şiirlerinde tasavvufi derinlik bulunmaz. Genelde halk muhayyilesine seslenen bir dil kullanmıştır. Şiirlerinde gezip gördüğü yerlerden hicve, tasavvuftan âşıkane tarza birçok üslubu kullanmıştır. 18.yüzyıl mahallileşme üslubu içerisinde değerlendirdiğimiz Rıfkî, şiirlerini günlük konuşma dili ile yazmış, şiirlerinde yer yer argo tabirlere ve müstehcen öğelere yer vermiştir.

KAYNAKÇA

- BABACAN, İsrail (2008). *Klasik Türk Şiiri'nde Sebki-Hindi (Hint Üslubu)*, Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.
- BATUR, Halil (2022). "Kilisli Rıfkî'nin Tarih Manzumeleri", *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 7, s.150-165.
- BEYHAN, Esra (2021). *Enderunlu Fazıl Divanı (Metin-İnceleme)*, Doktora Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- DEMİREL, Şener (2009). "XII. Yüzyıl Klasik Türk Şiirinin Anlam Boyutunda Meydana Gelen Üslup Hareketleri: Klasik Üslup-Sebki-Hindi-Hikemi Tarz-Mahallileşme", *Turkish Studies*, Cilt: 2, Sayı: 4, s.279-306.
- DİLÇİN, Cem (2016). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara: TDK
- ERDEM, Sadık (2014). *Tezkire-i Şuara İnceleme-Çeviriyazı-İndeksli Tıpkıbasım Arif Hikmet*, Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- EZİLMEZ, Hüseyin (2019). "Nedim'in Şiirlerinde Mahallileşme" *Kesit Akademi Dergisi*, C:5, S:18, s.272-294.
- GÜLHAN, Abdülkerim (2018). "Rıfkî ve İstanbul Şehrengizleri" *Journal of Turkish Language and Literature*, C:1, S:4, s. 86-100.
- HORATA, Osman (2019). *Has Bahçede Hazan Vakti*, Ankara: Akçağ.

- İLAYDIN, Hikmet (1959). *Türk Edebiyatında Nazım*, İstanbul: Maarif Yayınevi.
- İPEKTEN Haluk; İSEN Mustafa; TOPARLI Recep; OKÇU Naci; KARABEY Turgut (1988). *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- KOCAKAPLAN İsa (1992). *Açıklamalı Edebi Sanatlar*, Ankara: MEB.
- MACİT Muhsin (2016). *Divan Şiirinde Ahenk Unsurları*, İstanbul: Kapı Yayınları
- TUMAN, Mehmet Nail (2001). *Tuhfe-i Naili Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, Ankara: Bizim Büro.